

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Politieke Wetenschap, Wetenschap der politieke-besluitvormingstheorie

Daalder, H.

Citation

Daalder, H. (1979). Politieke Wetenschap, Wetenschap der politieke-besluitvormingstheorie. *Acta Politica*, 14: 1979(2), 184-192. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451947>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451947>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Politieke Wetenschap, Wetenschap der Politiek en Politicologie: een arbitrale uitspraak uit 1964

Vrij kort na de oprichting van de Academische Raad werd door deze Raad een Sectie Sociologie en Politicologie ingesteld. In deze Sectie waren vertegenwoordigers opgenomen van alle sociologische studierichtingen in Nederland, alsmede Prof. dr. G. Kuypers, hoogleraar in de politicologie aan de Vrije Universiteit. In verband met beraadslagingen over een nieuwe tekst voor het Academisch Statuut besloot de Sectie Sociologie en Politicologie in februari 1964 nog drie hoogleraren uit te nodigen haar vergaderingen bij te wonen: Prof. dr. L. G. A. Schlichting (Katholieke Universiteit, Nijmegen), Prof. dr. H. Daudt (Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam), en Prof. dr. H. Daalder (Rijksuniversiteit te Leiden). Binnen de Sectie heerste spoedig overeenstemming over de gedachte, dat een doctoraalstudie in de politicologie, de wetenschap der politiek of de politieke wetenschap zou moeten worden ingevoerd. Geen overeenstemming bestond over de naamgeving van het vakgebied in de op te stellen statuuttekst; de omschrijving van de leeropdrachten van de vier hoogleraren was niet gelijklopend. Na enige discussie bleek dat twee van de betrokken hoogleraren voorstander waren van de term 'politicologie' en twee van de term 'politieke wetenschap'.

Op voorstel van de langst-zittende hoogleraren (Schlichting en Kuypers) werd in juni 1964 besloten argumenten pro en contra bepaalde termen op schrift te stellen in de vorm van vier afzonderlijke notities, en deze aan een arbiter voor te leggen. De eerst aangezochte arbiter, dr. L. J. M. Beel, Vice-President van de Raad van State, weigerde met als argument, dat hij later als lid van deze Raad mogelijk nog over de tekst van het nieuwe Academisch Statuut zou moeten adviseren. Via Prof. Kuypers richtten de vier hoogleraren zich vervolgens tot Prof. mr. P. J. Oud, die op 29 oktober 1964 een keuze bepaalde ten gunste van de term 'politicologie'. Deze term werd vervolgens in 1967 in art. 110 en art. 111 van het Academisch Statuut opgenomen.

Voordien had de Leidse Faculteit der Rechtsgeleerdheid, in januari 1966, bij de Sectie Rechtsgeleerdheid van de Academische Raad voorstellen ingediend voor de invoering binnen de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van nieuwe staatkundige studierichtingen, waarvan één doctoraalrichting een studie in de 'politieke wetenschap' zou omvatten. Vrijwel alle Faculteiten der Rechts-

H. Daalder Politieke Wetenschap, Wetenschap der Politiek en Politicologie

geleerdheid, en ook de Academische Raad, verzetten zich tegen het voorstel, dat niettemin in 1969 door minister Veringa bij een tussentijdse wijziging in het Academische Statuut (zie art. 22 quinquies en sexies) werd opgenomen. Als gevolg van deze, ook in Leiden niet verwachte, ontwikkeling ontstond de situatie dat in één Academisch Statuut zowel de term 'politieke wetenschap' als de term 'politicologie' voorkomt — een mogelijke bron van verwarring die bij een toekomstige herziening van het Academisch Statuut dient te worden teniet gedaan.

De hieronder volgende notities bevatten de meningen uit 1964 van wijlen Prof. Schlichting, van de hoogleraren Kuypers, Daalder en Daudt, en de uitspraak van de arbiter, Prof. mr. P. J. Oud. De stukken zijn niet anders dan een historisch incident. Zij worden gepubliceerd: als curiosa, en ook ter voorkoming van gewichtige beschouwingen, als zouden de voorgestelde termen essentieel verschillende wetenschapsgebieden aanduiden!

H. Daalder

1. Brief van Prof. dr. G. Kuypers aan Prof. mr. P. J. Oud

26 oktober 1964

Hooggeachte Heer Oud,

Met verwijzing naar ons telefoongesprek van hedenmorgen doe ik U hierbij vier memo's toekomen betreffende de naamgeving van het vak, dat gedoceerd wordt door H. Daalder (Leiden), H. Daudt (A'dam GU), G. Kuypers (A'dam VU) en L. G. A. Schlichting (Nijmegen). Ons verzoek aan U is, uit de naar voren gebrachte namen er één te kiezen, daarbij uitsluitend gebruik makend van genoemde stukken.

Wij vinden het bijzonder aardig, dat U zich bereid getoond hebt, in dezen op te treden als "arbiter elegantiarum". Met belangstelling zien wij naar Uw oordeel uit. U kunt dit zenden aan mijn adres, hierboven vermeld.

Onder dank en met gevoelens van de meeste hoogachting,

w.g. G. Kuypers

2. Notitie van Prof. dr. G. Kuypers (Vrije Universiteit)

Voorstel: 'Politicologie'

Argumenten:

— 'Politicologie' past bij 'politicologisch' en 'politicoloog' welke in het

spraakgebruik bijna onvermijdelijk zijn geworden (vgl. Frans: 'science politique' doch 'politicologue').

— Deze trits heeft een zeker burgerrecht gekregen. Vgl. de naam 'Sectie Sociologie en Politicologie' van de Academische Raad, advertentie Ministerie van Buitenlandse Zaken e.d.

— 'Politicologie' is een correcte Griekse samenstelling, afgeleid van 'politika' (= politieke zaken). Minder juist het Duitse 'Politologie', afgeleid van het Griekse woord voor 'burger'.

— Het Nederlandse woord 'politicologie' zal zelfs voor een buitenlander begrijpelijk zijn, wat niet gezegd kan worden van het Nederlandse 'politieke wetenschap', ook al is dit een letterlijke vertaling van 'political science'.

— De woordvorming 'politicologie' strookt keurig met de internationale gewoonte, om wetenschappen te benoemen naar haar object onder toevoeging van 'ologie'.

Argumenten contra 'Wetenschap der politiek':

- Het zijn drie woorden.
- Zij worden aangevoeld als een 'genativus explicativus', d.w.z. zij suggereren, dat de politiek een wetenschap is. Neen, antwoordt men dan, het is een kunst. Voor de duidelijkheid: wij zouden ook niet kunnen spreken van een 'wetenschap der dieren' wanneer wij dierkunde bedoelen.
- Welk bijvoegelijk naamwoord behoort hierbij en hoe heet de beoefenaar?

Argumenten contra 'Politieke Wetenschap':

- Het zijn twee woorden.
- Zij kunnen het misverstand wekken, dat bedoeld is: wetenschap in het algemeen, doch met een politiek tintje. Het Amerikaanse 'political science' — waarvan het een vertaling is — mist deze gevoelswaarde.
- Welk bijvoegelijk naamwoord behoort hierbij en hoe heet de beoefenaar?

3. Notitie van Prof. dr. H. Daalder (Rijksuniversiteit te Leiden)

Argumenten voor: wetenschap der politiek

— de term 'wetenschap der politiek' heeft in Nederland een zeker eerst-geboorte recht; onder deze benaming hebben tot nu toe aan de Amsterdamse Universiteit het grootste aantal vakgenoten gestudeerd. Ook de oudste inleiding in de Nederlandse taal draagt deze naam;

— de benaming is eenvoudig en duidelijk, zowel in het aangeven van het object: de politiek, als in het kenschetsen van de wijze van benaderen daarvan: op wetenschappelijke wijze;

— zij laat alle ruimte voor verschillende benaderingen van de politieke realiteit, zonder de suggestie dat alleen bepaalde (bijv. sociologische) methoden hiertoe wetenschappelijk dienstig kunnen zijn; de aanduiding is derhalve zowel ruim als neutraal, hetgeen met het oog op toekomstige ontwikkelingen alleen maar een voordeel kan heten;

— de naamgeving houdt geen enkele pretentie in, als zou deze wetenschap tot normatieve conclusies voor de politiek zelve moeten leiden;

— het onmiskenbaar feit, dat deze aanduiding zich niet leent tot het vormen van een adjectief, is in dit licht niet alleen een nadeel: het gevaar is immers niet denkbeeldig dat buitenstaanders aan 'politicologen', en 'politicologen' aan zichzelf, een buitensporige en in feite niet gemakkelijk met de democratie te verenigen rol voor het concrete politieke leven zouden kunnen gaan toekennen?

Argumenten voor: politieke wetenschap:

- over het algemeen gelden voor deze benaming ong. dezelfde argumenten als voor 'wetenschap der politiek';
- de leeropdracht van twee van de vier hoogleraren (resp. te Nijmegen en Leiden) luidt in de politieke wetenschap
- de term sluit zich zo nauw mogelijk aan bij de benaming die in het Engelse en Franse taalgebied, zowel als in de internationale organisatie gebruikelijk is;
- het verwijt, dat deze benaming licht de verdenking op zich laadt als zou de wetenschap hier dienstbaar gemaakt worden aan de politiek, is niet zwaar te wegen. Technisch-grammatisch geldt dit evenzeer voor 'political science' of 'science politique'. Dat deze termen gewoonlijk geen aanleiding hebben gegeven tot misverstand is slechts te wijten aan de wezenlijke bloei van het vak. Een zelfde ontwikkeling zou voor de toekomst ook in Nederland zijn te verwachten.

Argumenten contra: politicologie

- het woord is moeilijk uit te spreken, en slechts voor ingewijden in de sociale wetenschappen onmiddellijk herkenbaar;
- de benaming heeft vrijwel geen parallel in het buitenland; zij is kennelijk een gevolg van de typisch-Nederlandse neiging een mogelijk minderwaardigheidscomplex van een nieuw opkomende wetenschap te compenseren door het aannemen van een gewichtige betiteling. Het is, ook in dit licht, geen prettige gedachte, dat een dergelijk verschijnsel zich alleen voordoet in Duitsland,

waar eveneens de politieke wetenschap wat bangelijk ter wereld komt;

— de term schept gemakkelijk de onjuiste suggestie, dat in het vak afgestudeerden een speciale vaardigheid voor het politieke leven zouden bezitten, en daar zelfs terecht zekere normatieve richtlijnen zouden moeten geven;

— het is niet ondenkbaar dat de benaming in de toekomst zou kunnen worden aangegrepen door aanhangers van een bepaalde methode om anderen de deur te wijzen; juist bij een relatief nieuw vak is de richtingenstrijd en de onverdraagzaamheid, waar deze dikwijls toe leidt, een gevaar, dat men goed onder ogen zal moeten zien. Alles wat tot verscherping hiervan zou kunnen bijdragen dient te worden vermeden;

— de benaming is tot nu toe slechts aan de Vrije Universiteit gebruikelijk, en is als zodanig, althans voor het moment, een duidelijk minderheidsstandpunt. Hiertegenover zijn eenvoudiger benamingen als 'politieke wetenschap' of 'wetenschap der politiek' zo ruim en neutraal, dat zij voor niemand een voorwerp van aanstoot kunnen vormen.

4. Commentaar van Prof. dr. H. Daudt (G.U. Amsterdam) op de voorstellen van Kuypers en Daalder

— Wanneer er in de vergadering van de Academische Raad geen beslissing had moeten worden genomen, dan zou ik mij nimmer om de naamgeving hebben bekommerd.

— Nu er een keuze moet worden gemaakt, ben ik voor invoering van de term politicologie.

— Ik ben het geheel eens met de argumenten van Kuypers ten gunste van politicologie en met zijn bezwaren tegen de omschrijvingen wetenschap der politiek en politieke wetenschap.

— Hieraan is nog toe te voegen:

dat collega Loenen, hoogleraar in de staatkundige theorieën der oudheid, mij meedeelde geen enkel bezwaar te zien in het gebruik van de term politicologie, als vergelijkbare woorden noemde hij o.a. musicologie, morfologie, palaeontologie en gynaecologie;

dat het mij inderdaad van groot *practisch* belang lijkt te kunnen spreken van politicologisch en politicoloog;

dat mijn collega's in de Faculteit en mijn medewerkers aan het Instituut op praktische gronden voorstanders zijn van de term politicologie en deze term ook al dikwijls gebruiken.

Naar aanleiding van de argumenten van Daalder het volgende: Zijn voorname bezwaren tegen politicologie en ten gunste van de wetenschap der

politiek of politieke wetenschap zijn:

- 1 het woord politicologie is moeilijk uit te spreken;
- 2 er is vrijwel geen parallel met het buitenland;
- 3 het suggereert een bepaalde richting binnen het vak;
- 4 het suggereert dat afgestudeerden in het vak 'een speciale vaardigheid voor het politieke leven' zouden bezitten.

ad. 1. Ik heb hier geen moeite mee, evenmin als met palaeontologie en gynaecologie.

ad. 2. Ik vind dit geen doorslaggevend bezwaar. Bovendien kan men in het Engels wel spreken van een 'political scientist', maar zou men in het Nederlands steeds de term 'beoefenaar van de wetenschap der politiek' moeten gebruiken.

In het Frans, waar men met hetzelfde probleempje zit, wordt incidenteel de beoefenaar van het vak al aangeduid als politicoloog. (vgl. *Maurice Duverger*, *Méthodes des sciences sociales*, Paris, 1964, p. 387:

'Par exemple, on réunira un géographe, un démographe, un psychologue social, un historien, un anthropologue, un sociologue, un politicologue, etc. (voire plusieurs spécialistes dans chaque discipline), chacun appliquant une technique particulière').

ad. 3. Het is mij niet duidelijk waarom 'politicologie' meer dan enige andere term een bepaalde richting binnen het vak zou moeten suggereren.

ad. 4. Aan de Universiteit van Amsterdam en aan de Vrije Universiteit hebben wij inderdaad de pretentie dat afgestudeerden in onze studierichting 'een speciale vaardigheid' bezitten voor de beoefening van hun vak; het is mij niet duidelijk waarom speciaal de naam politicologie daarenboven zou duiden op een speciale vaardigheid in het geven van normatieve richtlijnen en waarom mensen die politicoloog genoemd worden, zich

'een buitensporige en in feite niet gemakkelijk met de democratie te verenigen rol voor het concrete politieke leven zouden kunnen gaan toe-kennen?'

Dat lijkt mij meer een kwestie van persoonlijkheidsstructuur dan van etiket.

5. Notitie van Prof. mr. L. G. A. Schlichting (Katholieke Universiteit, Nijmegen)

Voorstel: Politieke Wetenschap

Argumenten:

'Politieke Wetenschap' komt geheel overeen met 'Political Science' en 'Science Politique', de in Amerika, Engeland en Frankrijk algemeen gebruikelijke termen. Ook in Duitsland wordt 'Politische Wissenschaft' feitelijk het

meest gebruikt (zie Herder's Staatslexikon over de andere benamingen: 'Wissenschaft von der Politik', 'Politikwissenschaft' en 'Politologie').

'Politieke Wetenschap' is een eenvoudige benaming. Dat zij voor onkundigen niet onmiddellijk helder is, heeft zij met vrijwel alle andere wetenschapsbenamingen gemeen.

'Politiekwetenschap' in één woord zou misschien een éenkenniger benaming zijn, maar zij is in het Nederlands (anders dan de overeenkomstige benaming in het Duits) gekunsteld. Wel kan het adjectief 'politiek-wetenschappelijk' goed gebruikt worden. Voor de beoefenaars van deze wetenschap is echter een Nederlands equivalent van 'political scientist' ('politieke wetenschapper') niet bruikbaar; evenals in het Frans zou men hier van 'politicooloog' kunnen spreken.

Argumenten contra 'Politicologie':

'Politicologie' zal gemakkelijk misverstaan worden als een wetenschap, die niet de politiek, maar de politicus als object heeft. Het lange woord 'ligt' ook niet goed; vandaar dat men in Duitsland soms 'politologie' prefereert, welke benaming echter eerder op de staatsburger dan op de staatkunde of staatskunst als object duidt.

Argumenten contra 'Wetenschap der Politiek':

'Wetenschap der politiek' is een ongewone en ietwat geforceerde uitdrukking, ingegeven door de vrees, dat 'politieke wetenschap' zou worden misverstaan als verpolitiekte wetenschap. De Duitse benaming 'Wissenschaft von der Politik' kan dit misverstand vermijden, hetgeen in het Nederlands ook met 'Wetenschap van de Politiek' niet het geval zou zijn.

6. Brief van Prof. mr. P. J. Oud aan Prof. dr. G. Kuypers

29 oktober 1964

De Hooggeleerde Heer

Prof. Dr. G. Kuypers

Naarden

Hooggeachte Heer Kuypers,

Na bestudering der vier memo's, die ik hierbij weder terug zend, heb ik mijn keuze bepaald op 'politicologie'. Ik heb die, zonder op alle pro's en contra's in te gaan, in een bij dit briefje gevoegde vijfde bijlage beknopt gemotiveerd.

Vertrouwende hiermede aan de tot mij gerichte vererende uitnodiging te hebben voldaan, verblijf ik met gevoelens van de meeste hoogachting,

Uw dw.

w.g. Oud

7. Motivering door Prof. mr. P. J. Oud, bijlage bij diens brief aan Prof. dr. G. Kuypers, d.d. 29 oktober 1964

Mijn voorkeur gaat uit naar het woord 'politicologie'. Die voorkeur is gebaseerd op praktische overwegingen. Het komt ook mij van belang voor, dat de beoefenaar van de 'wetenschap der politiek' of van de 'politieke wetenschap' met een enkel woord kan worden aangeduid. Een ander woord dan 'politicoloog' is daarvoor niet te vinden. Het woord mag ons nog wat vreemd in de oren klinken, het is, naar Prof. Kuypers opmerkt, van correcte samenstelling. Dat het een vreemd woord is, acht ik geen bezwaar. Ik heb zo'n vermoeden, dat men aanvankelijk tegen woorden als musicologie, morfologie, palaeontologie, gynaecologie, in het commentaar van Prof. Daudt vermeld, ook wel wat vreemd zal hebben aangekeken. In het voor het grote publiek bestemde 'Prisma vreemde woorden boek' trof ik aan de woorden musicoloog, morfoloog en morfologisch, paleontologie, gynaecologie en gynaecoloog. Wordt politicologie aanvaard, dan zal dit woord na verloop van tijd ook wel in een dergelijke uitgave worden opgenomen.

Het is waar, dat politicologie een lang woord is, maar wetenschap der politiek en politieke wetenschap zijn ook een mondvul. Bovendien levert bij deze woorden niet slechts de naamgeving van de beoefenaar maar ook het bijvoeglijk naamwoord moeilijkheden. Van wetenschap der politiek is in het geheel geen bijvoeglijk naamwoord te vormen. Bij politieke wetenschap komt men tot het bijvoeglijk naamwoord politiek wetenschappelijk. Ik vrees, dat als men van iemand zou zeggen, dat hij een politiek wetenschappelijk betoog heeft gehouden, dit wel eens zou kunnen suggereren, dat hij de wetenschap heeft trachten dienstbaar te maken aan zijn politieke oogmerken.

In het advies van Prof. Schlichting treft mij, dat hij bij aanvaarding van zijn voorstel 'politieke wetenschap' voor de beoefenaren daarvan evenals in het Frans van 'politicoloog' zou willen spreken. Nu komt het mij voor, dat als men met hem tegen 'politicologie' het bezwaar maakt, dat dit lange woord niet zo goed 'ligt', men dit bezwaar ook moet maken tegen 'politicoloog'. Bovendien zou ik menen, dat het woord politicoloog er gemakkelijker zal ingaan als men aldus noemt de beoefenaar der politicologie dan als men de beoefenaar der politieke wetenschap er mede gaat aanduiden.

Anders dan Prof. Daalder kan ik niet zien, dat speciaal aan 'politicologen' het gevaar kleeft, dat buitenstaanders hun en zij zichzelf een buitensporige en in feite niet gemakkelijk met de democratie te verenigen rol voor het concrete politieke leven zullen gaan toekennen. Zo'n buitensporige rol zou een beoefenaar van de wetenschap der politiek, ook zonder dat hij de naam politicoloog voert, zich evenzeer kunnen aanmatigen. Ik deel de mening van Prof. Daudt, dat dit een kwestie is van persoonlijke instelling.

Tot de praktische overwegingen, die mijn keus hebben bepaald, behoort ook het feitelijk gegeven, dat, naar Prof. Kuypers vermeldt, de Academische Raad een 'Sectie Sociologie en Politicologie' heeft.

w.g. Oud

Het initiatief in de wetgeving

Enkele kwantitatieve gegevens over de indiening van regeringsontwerpen en initiatiefvoorstellen sinds het optreden van het kabinet-Marijnen¹

G. Visscher

Inleiding

Samen met de regering vormen de Staten-Generaal de wetgevende macht. Zoals bekend berust het initiatief in het proces van wetgeving vrijwel geheel bij de regering.

In dit artikel zullen enige kwantitatieve gegevens gepresenteerd worden over de wetsontwerpen, die sinds het optreden van het kabinet-Marijnen — juli 1963 — bij de Tweede Kamer zijn ingediend. De onderzoeksperiode is afgesloten aan het eind van de zitting 1976—1977, d.w.z. in juni 1977. Als wetsontwerp is beschouwd het voorstel dat, na de beoogde goedkeuring door Tweede en Eerste Kamer en na plaatsing in het Staatsblad, kracht van wet krijgt.

Er komt onder andere aan de orde hoeveel wetsontwerpen de opeenvolgende kabinetten hebben ingediend, wat de aard van deze ontwerpen was, van welke departementen zij afkomstig waren, door hoeveel bewindslieden zij ondertekend werden en van welke partijen deze bewindslieden lid waren. De gepresenteerde gegevens hebben niet betrekking op naturalisatie-ontwerpen. Hetzelfde geldt voor begrotingsontwerpen, tenzij anders is vermeld. In een aparte paragraaf wordt ingegaan op de initiatiefvoorstellen, die in de periode 1963—1977 zijn ingediend.

Door het Parlementair Documentatiecentrum van de Rijksuniversiteit Leiden zijn tal van gegevens over wetsontwerpen verzameld. Deze gegevens betreffen niet alleen de ontwerpen zoals zij bij de Tweede Kamer werden ingediend. Van alle ontwerpen uit de onderzochte periode is tevens bekend hoe de behandeling door de kamercommissie plaatsvond, welke verslagen er door de commissie werden uitgebracht, welke periodes er verstreken voor de ontwerpen in openbare behandeling kwamen en hoeveel nota's van wijzigingen er op een ontwerp werden uitgebracht. Over de openbare behandeling zijn ook de meest relevante gegevens opgespoord zoals de bewindslieden die het ontwerp verdedigden, de fracties die amendementen indienden, de stemming over die amendementen en uiteindelijk over het wetsontwerp. Dezelfde data zijn verzameld over de behandeling van de ontwerpen in de Eerste Kamer.